

A hand-drawn white circle with a textured, brush-stroke appearance, centered on a solid red background. The circle is slightly irregular and has some darker and lighter areas, giving it a sense of movement and energy.

Aan de slag met
LESSON STUDY

VOORWOORD

Dit boekje is tot stand gekomen om in begrijpbare taal en met praktijkvoorbeelden Lesson Study in de schijnwerpers te plaatsen.

Lesson Study beheerst ondertussen heel wat jaren ons professionele leven.

Lesson Study is voor ons dan ook meer dan zomaar een methodiek. Van het moment dat we ermee in contact kwamen tot vandaag is het **geloof in het potentieel** van Lesson Study enkel gegroeid. Zowel qua kennis als qua vaardigheden hebben we het meer en meer in de vingers. We groeien zelf bij elke begeleiding, elke vorming tot procesbegeleider, elk onderzoek rond dit thema dat we lezen of kleinschalig zelf uitvoeren.

Wie Lesson Study omarmt, is zich bewust van het fragiele wat vele actoren rondom onderwijs bindt. **Leerprocessen zijn behoorlijk complex**. Net in die

complexiteit bevindt zich de potentiële kracht van Lesson Study. Het samenwerken en vooral samen gericht zoeken naar mogelijke antwoorden in de lespraktijk is een sleutel voor groei. Daarenboven ervaren we meer focus op leer-gedrag. De stem van de lerende wordt in elke cyclus keer op keer meegenomen. Dit ervaren de leraren en de lerenden als een absolute meerwaarde.

Wie het echt wil doorgronden, heeft toch wat **werk voor de boeg**. Het is veel meer dan zomaar een stappenplan. Het is meer dan zomaar een professionele dialoog. Het is meer dan op zoek gaan naar onderbouwing. Het is meer dan een klasanalyse. Het is meer dan een onderzoeksvraag beantwoorden. Het is meer dan samen verantwoordelijk zijn voor het proces en voor het resultaat. Het is meer dan gezamenlijk reflecteren en bijsturen. Het is meer dan de opbrengsten delen met andere collega's. Lesson Study omvat het stuk voor stuk

allemaal. Daarin ligt dus de kracht, echter daar ligt ook de uitdaging voor elke participant. Die uitdaging is wezenlijker dan het vaak aangehaalde aspect "tijd".

Lesson Study kost geen tijd. **Met Lesson Study nemen we tijd** zodat dieper leren mogelijk wordt. Om dat dieper leren te kunnen uitlokken wordt het grondig doorlopen van het proces gefaciliteerd. Scholen, directies, teams die dat zo stellen, hebben een voor-sprong zowel met betrekking tot de mindset als met betrekking tot het effectief resultaat.

In naam van
Lesson Study Vlaanderen
Steven Mannens

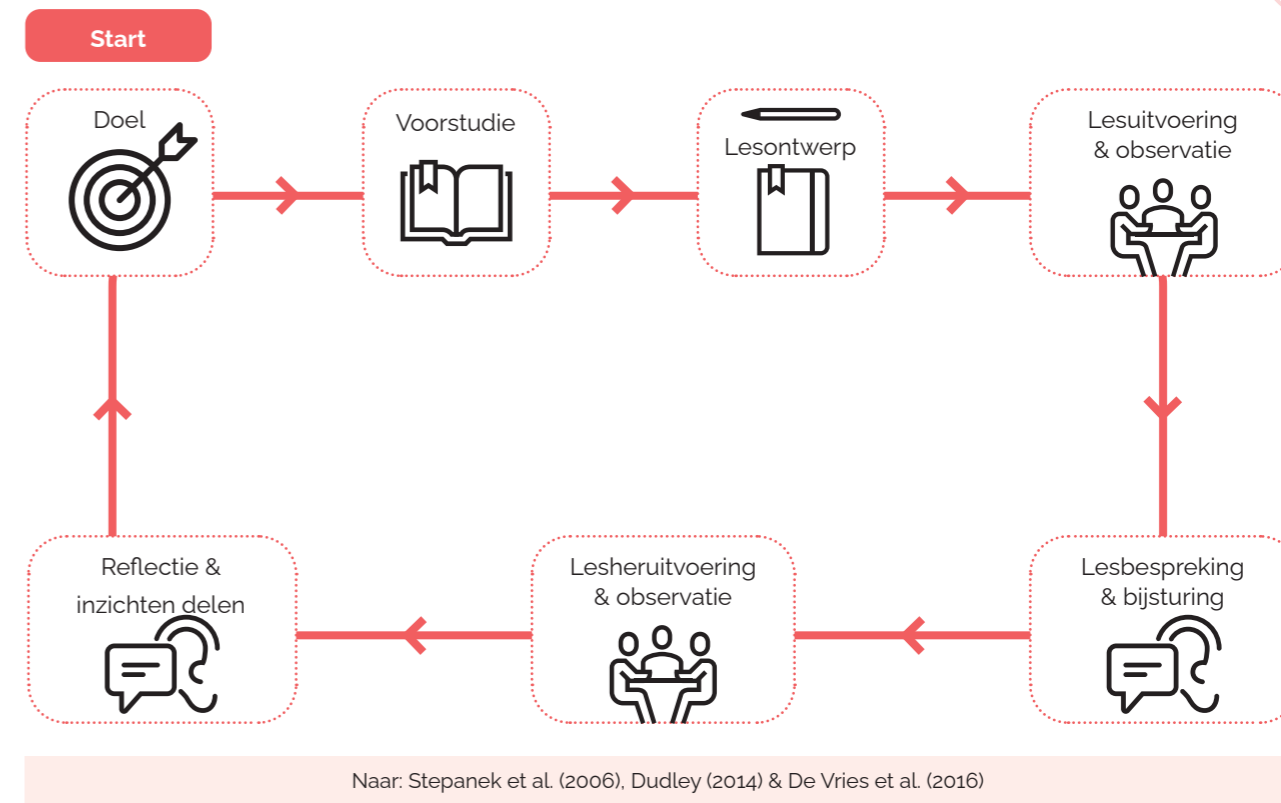

LESSON STUDY?

Lesson Study is een professionaliseringsbenadering waarbij een team vanuit een onderzoekende houding samen lessen ontwerpt en kijkt naar het leren van de lerenden. Leraren bepalen samen een doel. Ze bereiden samen een les voor en observeren die les. Daarna reflecteren ze over het zichtbare effect ervan.

Lesson Study biedt veel kansen om van en met elkaar te leren. Het richt zich uitdrukkelijk op 'onderzoeken' wat werkt en stimuleert verdieping in leren door reflecteren.

- Lesson Study doe je met een team. **Het gaat naar de kern van onderwijs:** samen ontwikkelen.
- Lesson Study gaat over het versterken van leraarschap door een expliciete focus op leren van de lerenden. **Het gaat naar de kern van leraar zijn:** lesgeven.
- Lesson Study draagt bij aan de **kwaliteit van onderwijs:**
  - samen verbeterlagen maken aan de hand van een rijke dataverzameling.
  - samen verbeterlagen maken door het kijken naar en aftoetsen van observaties.
  - samen verbeterlagen maken door bewuste bijsturingen.

UITGANGSPUNTEN

Lesson Study sluit aan bij de verdere ontwikkeling van het schoolteam. Het wordt best geëxpliciteerd waarom Lesson Study past in het schoolontwikkelingsplan, in de versterking van de samenwerking of van de vakgroep...

Lesson Study is passend voor elke onderwijscontext: kleuter, basis, secundair, buitengewoon, volwassenen, lerarenopleiding. Daarom gebruiken we de term 'lerende' in plaats van leerling, student of cursist.

Voor de Lesson Study-cyclus wordt tijd gemaakt zodat verdieping voldoende kwaliteitsvol kan plaatsvinden. Die tijd is evenzeer nodig om voldoende de professionele dialoog te kunnen aangaan. Rekening houdend met de schoolcontext wordt dit zorgvuldig ingepland.

Leidinggevenden faciliteren de cyclus en zijn zichtbaar betrokken bij het proces: 'Hoe gaat het? Wat loopt goed? Waar lopen jullie tegenaan? Waar & hoe kunnen we jullie verder helpen? Wat hebben jullie geleerd?...' Een kwaliteitsvolle Lesson Study-cyclus dient ondersteund te worden door een ervaren procesbegeleider.

De teamleden van het Lesson Study-team zijn zich bewust dat hun samenwerking en de manier waarop ze samenwerken een impact heeft op de kwaliteit van de Lesson Study-cyclus. Met Lesson Study kiezen we expliciet voor:

- collectief leren
- onderzoekend leren
- verdiepend leren

PRAKTIJKVOORBEELD VECHTDAL COLLEGE HARDENBERG (NL)

Een nieuw onderwijsformat vond ingang. Langere lesblokken met een bewuste integratie van EDI (Expliciete Directe Instructie) worden het volgend schooljaar ingevoerd. Een schoolbrede Lesson Study werd gehanteerd om alle leraren het nieuwe format zich eigen te maken, eruit te leren en vanuit ervaringsleren sterker te staan met betrekking tot de definitieve start ervan het volgende schooljaar.

PRAKTIJKVOORBEELD PIBO TONGEREN

Vanaf de tweede cyclus die in PIBO Tongeren werd doorlopen, verkoos het Lesson Study- team om de eerste fasen van de cyclus meer gebald aan te pakken. Het werd een 2-daagse. Het lesrooster liet toe om vanaf vrijdagmiddag tot zaterdagmiddag in te zetten op Lesson Study. De externe locatie zorgt voor een bepaalde sfeer. Het team kan ongestoord voortgang maken. Het komt de verstandhouding in het team zichtbaar ten goede. Bovendien is het ook gewoonweg leuk omdat werkzaamheid en ontspanning natuurlijk in elkaar overvloeien.

PRAKTIJKVOORBEELD FREINETSCHOOL HET TRAPPENHUIS GENT

Lesson Study wordt aanschouwd als een heel natuurlijke vorm van leren van de leraren. De basisschool koos ervoor om een eerste cyclus te doorlopen, gecombineerd met een interne opleiding procesbegeleider. Zo ervaren de toekomstige procesbegeleiders de cyclus zelf: zowel de kracht als de valkuilen. Bovendien bevordert de vrijwillige deelname het verantwoordelijkheidsgevoel voor zowel het proces als voor elkaar. Het team bestond zowel uit leerkrachten uit elke graad als uit leerlingbegeleiders.

DOEL

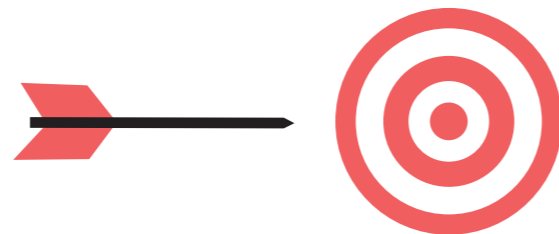
Met Lesson Study kies je uitdrukkelijk voor een professionaliseringsbenadering waarbij het team van leraren doelgericht de beoogde leerwinst van de cyclus expliciteert.

De leraren krijgen en nemen in de eerste fase van de Lesson Study-cyclus de tijd om allerlei zaken, waartegen hun lerenden zichtbaar aanlopen tijdens de lessen en tijdens hun leren te verzamelen. Een brainstorm of een observatie van die klaspraktijk is de opstart van de Lesson Study-cyclus. Voor de leraren betekent dit onmiddellijk een herkenbare en betekenisvolle context. Het is immers uitdagend en interessant als leerkracht om een sluitend antwoord te vinden voor zaken die zich binnen de eigen klaspraktijk en bij het lesgeven afspelen.

Daarom is Lesson Study voor lerarenteams uitermate interessant als het gaat om **vakinhoudelijke**,

(vak)didactische of pedagogische uitdagingen die ze in de realiteit bij hun lerenden zelf ervaren of die ze (h)erkennen in hun eigen praktijk.

Het lerarenteam bepaalt in deze fase het ruimere thema waarrond gewerkt gaat worden. Het vertaalt dat thema in een uitdagende, maar haalbare, onderzoeksvraag. (De achterliggende idee is dat deze vraag samen met de collega-leraren beantwoord gaat worden door middel van een samen ontwikkelde les.) Dit is een belangrijke fase in de cyclus want hierop wordt gedurende de hele cyclus verder gebouwd.

PRAKTIJKVOORBEELD RICHPUNT CAMPUS HAMME

De leerlijn over de graden heen willen de leraren in het belang van het leren van de leerlingen verscherpen. Het team leraren wil er voornamelijk voor zorgen dat de basiskennis beter en langer verankerd zit. De ontworpen les moet bijdragen tot inzichten hiertoe. Bovendien grijpen de leraren de kans om overeenstemming te vinden in het gebruik van bepaalde memo-technische middeltjes en het effect ervan bij gebruik in en tijdens de les. Ook hier keuzes en afspraken maken zal voor leerlingen duidelijkheid en herkenning brengen, op korte en lange termijn.

PRAKTIJKVOORBEELD LERARENOPLEIDING MALCOLM MOFFAT COLLEGE (ZAMBIA)

Studenten in Malcolm Moffat krijgen tijdens de verschillende lessen en in de verschillende vakken de voorziene, volgens het landelijk uitgewerkte curriculum, lesinhouden. In de praktijk zien de docenten dat de studenten hun manieren van lesgeven overnemen in hun eigen setting van kleuter- en basisonderwijs. Daarom wil het docententeam de docerende lesstijl ook geregeld verlaten en studenten via ervaringsleren gericht het ontdekkend leren en spelend leren in het kleuteronderwijs versterken. Het lesontwerp moet naast de ervaring ook studenten toelaten om te reflecteren en een transfer naar de toekomstige werkcontext bieden. Met andere woorden de studenten worden uitgedaagd om mogelijke opdrachten voor hun klaspraktijk met kleuters vorm te geven.

VOORSTUDIE

Hoeveel vindt in onderwijs plaats omdat 'we het al altijd op die manier doen' of op basis van een bepaald buikgevoel...? Lesson Study geeft zeker ruimte aan opgedane ervaringen. Alleen zoeken we naar meer diepgang dan "ik doe", "ik vind".

Met Lesson Study kiezen we voor onderbouwing.

Wat (onderwijs)onderzoek zegt, willen we op verschillende momenten in de cyclus een plaats geven.

In deze fase gaat het team leraren informatie zoeken wat experts over het gekozen thema zeggen. Daarvoor dagen de leraren zichzelf uit om passende artikels, informatieve filmpjes of belangrijke (samenvattingen van) onderzoeken te lezen, te (be)kijken. Ook gerichte observaties in de klas kunnen als informatiebron dienen.

Het Lesson Study-team neemt de tijd om de opgedane inzichten met elkaar te delen. In elke cyclus

levert dit een verscheidenheid aan informatie op. Leraren dialogeren inhoudelijk en zetten een aantal accenten vast.

In de voorstudie nemen we ook de klas mee waar we de ontworpen les gaan uitvoeren. We maken gezamenlijk een analyse van de verschillende lerenden in functie van het gekozen thema. Dat resulteert in bepaalde groepen lerenden; Dudley (2014) noemde dit 'voorbeeldlerlingen'. Die voorbeeldlerlingen spelen een belangrijke rol zowel in het ontwerp, in de uitvoering, in de observatie, als in de nabespreking van de ontwikkelde les. Het werken met voorbeeldlerlingen nodigt leraren automatisch uit te differentiëren.

Deze fase helpt mee om de gestelde vraag uit fase 1 te verfijnen.

PRAKTIJKVOORBEELD FREINETSCHOOL HET TRAPPENHUIS GENT

Bij de reflectie over het doorlopen van de cyclus kwam in het gesprek naar voor dat het team wat tegen deze fase van zoeken en inlezen opkeek. In de drukte van het lesgeven is zoeken naar informatie rond het – in de vorige fase – bepaalde doel en het lezen van die informatie een inspanning. Echter het gesprek errond, het erop terugvallen in het lesontwerp en tijdens de nabespreking maakt het proces van Lesson Study meer krachtig. "Uiteindelijk was het zeer goed dat de procesbegeleider hier een duwtje gaf en ons sterk aanmoedigde om te zoeken. Het inlezen was toch meer dan de moeite waard." De uitkomst van die zoektocht zorgde voor een waaier aan insteken voor het team. Het zorgde voor verdieping én voor – misschien nog het belangrijkste – houvast. De impact van deze fase in een Lesson Study-cyclus is navenant.

LESONTWERP

Het Lesson Study-team heeft intussen al heel wat informatie gegenereerd. Al deze informatie hebben we nodig en zetten we in om samen de les uit te werken.

De les ontwikkelen we volgens de regels van de kunst. We nemen de leerplannen/curriculum erbij, bepalen de (les)doelen, zoeken geschikte inhoud, overleggen over mogelijke werkvormen...

In het lesontwerp neem je de gegenereerde informatie uit de eerdere fases mee in ontwikkeling van de lesvoorbereiding. De leraren staan zo op geregelde tijdstippen stil bij de inzichten - die de leraren relevant voor hun praktijk vonden - van de experts. Ze staan stil bij de verschillende voorbeeldlerlingen.

Ook in deze fase kan de aansluiting van een vak-expert een absolute meerwaarde betekenen.

Leraren kunnen bij die inhoudelijke expert terecht voor insteken en voor aftoetsingen.

'Kan deze ontwikkelde les een antwoord bieden op de vraag die we als team eerder stelden?' 'Hebben we de les in voldoende mate uitgewerkt rekening houdend met de verschillende parameters?' Naast de lesvoorbereiding ontwikkelt het team ook samen een observatieleidraad en verwoorden ze verwacht 'gedrag' van de voorbeeldlerlingen.

PRAKTIJKVOORBEELD PIBO TONGEREN

Voor het lesontwerp van de eerste cyclus deden we een beroep op een vakexperte. Deze vakexperte werd door de procesbegeleider ingelicht over de eerder gezette stappen in het proces. Door middel van vraagstelling werd de gestelde vraag bij het begin van deze fase inhoudelijk wat bijgestuurd. De binnengebrachte expertise zorgde op die manier snel voor een interessante bijsturing.

Samen met de experte werd de les volledig op maat gemaakt. Informatiebronnen werden uitgewisseld, inhoudelijke dialogen en aftoetsingen vonden plaats. De experte daagde het lerarenteam uit om verder te gaan dan de norm. De procesbegeleider stelde geregeld een aantal reflectieve vragen en hield daarmee vinger aan de pols of de les onder andere rekening hield met de aangeduide 'voorbeeldlerlingen'.

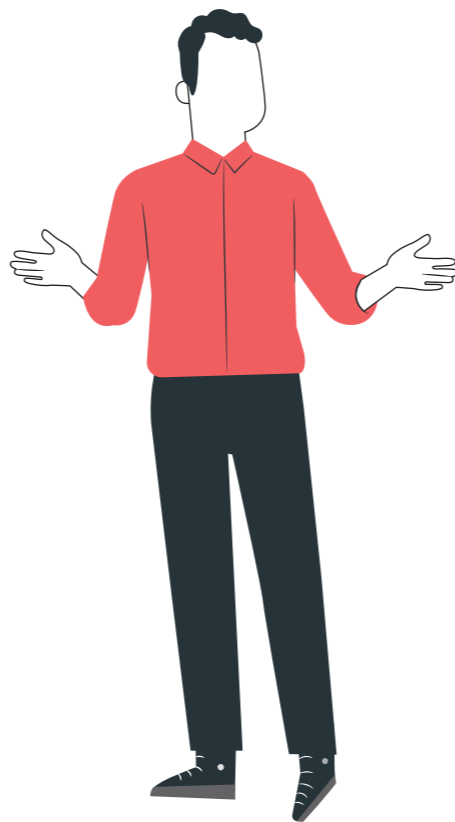

LESUITVOERING & LESOBSERVATIE

In fase 0 van Lesson Study staan we borg voor een sfeer van veiligheid en vertrouwen. Dat is in de lesuitvoering, hoe raar het misschien klinkt, ook het geval. Een van de collega's fungeert als lesgever, de andere zijn observatoren.

De veiligheid in de lesuitvoer speelt zich af op twee vlakken. Enerzijds is de ontworpen les de verantwoordelijkheid van heel het team. Deze is zorgvuldig voorbereid en wordt indachtig de voorbereiding gegeven. Anderzijds observeren de leraren uitdrukkelijk de 'voorbeeldleerlingen' en niet het leraargedrag. We willen immers leren van het leren van de leerlingen. De nauwgezette observatie draagt hier absoluut toe bij.

Hoewel de observatie ook in de vorige fase goed is voorbereid met een bijhorende leidraad, gaat Lesson Study nog een stap verder. **De observatie toetsen we af door middel van een interview van de lerende.** Concreet gaat de observator na de les kort in gesprek met een specifieke leerling. In dat gesprek gaat de observator actief zijn observaties aftoetsen en doorvragen. Zo krijgt de observator een meer volledig beeld. Zo weet hij/zij dat de gegenereerde informatie ook klopt. Dit is van groot belang voor de volgende fase in de cyclus.

PRAKTIJKVOORBEELDEN VLAANDEREN

In elke doorlopen cyclus merken we vooraf een gezonde spanning zowel bij de lesgever als bij de observatoren. In Vlaanderen is op die manier een les bijwonen nog geen vanzelfsprekendheid (ook bij onze internationale cyclus hebben we dit nota bene ervaren). De lesgever voelt wat zenuwen door de extra paar ogen in de klas. De observatoren vragen zich af of ze voldoende bepaalde zaken zullen kunnen capteren. Ook de leerlingen vinden het in eerste instantie wat spannend. De verschillende uitgevoerde lessen tonen ons wel dat de aandacht van de leerlingen snel wordt getrokken. De leerlingen gaan snel op in het lesgebeuren en de bijhorende opdrachten.

LESBESPREKING & BIJSTURING

De les is gegeven, de interviews met de voorbeeldleerlingen hebben plaatsgevonden. De leraren hebben elkaar heel wat te vertellen, elk individu heeft immers de les op een bepaalde manier ervaren. De blik van de lesgever is niet geheel dezelfde blik als die van de observator. Ook bij de observatoren zijn er onderling verschillen. **De lesbespreking gebeurt daarom grondig en gestructureerd.**

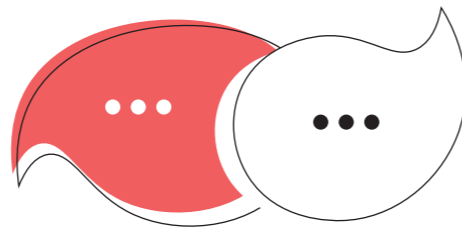
De lesgever krijgt als eerste het woord. Hij/zij mag kort even luchten hoe de les werd ervaren, hoe de leerkracht zich voelde bij de uitrol van de les. Het lerarenteam laat positieve insteken aan bod komen.

Daarna zijn de observatoren aan de beurt. We nemen het lesplan met de verschillende uitgewerkte fasen erbij. Per fase laten we een observator aan het woord en stellen we hem/haar verduidelijkingsvragen. Per fase genereren we zo heel wat informatie over het leren van de lerenden en meer specifiek

over het leren van de diverse klaspopulatie.

Op basis van deze informatie én op basis van informatie uit de eerdere (!) fases van de cyclus kan het team de les meer gericht en meer bewust bijsturen. Soms gaat dat over kleinere, maar wezenlijke, veranderingen. Soms moet het lesontwerp grondig worden aangepakt.

Door het samenwerken, door de ervaring en door het reflecteren breidt de kennis van het team uit. De expliciete focus op het leren van lerenden zorgt altijd voor leerwinst bij het lerarenteam.

PRAKTIJKVOORBEELD PIBO TONGEREN

Elke cyclus die we in PIBO Tongeren hebben doorlopen, zorgt bij het team voor weer nieuwe inzichten. De leraren zijn steeds benieuwd wat de observaties opleveren. Ondertussen is dat voor deze vakgroep alles bij elkaar geteld al heel wat.

In het lesontwerp spreken de leraren zich uit welk zichtbaar gedrag de voorbeeldleerling zal stellen. In de observatie zien we of die aanname klopt. In het interview erna kunnen we peilen naar het waarom van dat gedrag. Bij de eerste cyclus in PIBO leverde de gegeven les heel wat informatie op met betrekking tot de klasdynamiek en de uitgesproken individuele noden van leerlingen. Bij leerlingen leeft er heel wat, vaak verscholen (ook bijvoorbeeld voor het leerlingvolgsysteem).

Met Lesson Study grijp je als team de kans om deze waardevolle informatie zichtbaar te maken. Bepaalde informatie maakt het team stil, tegelijkertijd merk je dat het team met deze informatie ook aan de slag wil. 'Wat kunnen we beter doen?' 'Hoe gaan we om met deze "wetenschap"?'

In de eerste cyclus zorgde dit voor een mooie bijsturing van het ontwerp, eentje waar de insteken van de leerlingen echt een plaatsje kregen.

LESHERUITVOERING & OBSERVATIE

Met onze Lesson Study-cyclus kiezen we uitdrukkelijk voor dieper leren (naar Goei, Verhoef, De Vries, Van Vugt & Coenders, 2015). Het bijgestuurde lesontwerp nogmaals in de onderwijspraktijk brengen lijkt in eerste instantie merkwaardig. 'Is dat wel nodig?' 'Wat is hiervan de meerwaarde?'

Eerst en vooral wordt die les natuurlijk gegeven in een andere, parallelle klas of een klas met een soortgelijk publiek. **Het laat het lerarenteam ook toe om te kijken of de bijsturing effectief werkt en de juiste effecten oplevert.**

Met Lesson Study kiest het lerarenteam voor gedeelde verantwoordelijkheid. Daarom neemt een andere collega de rol van lesgever op. De observatoren kennen hun rol ondertussen nog beter. Ze weten door de eerdere fase(s) waar op te letten en welke informatie ze zeker willen achterhalen. Na de les volgt opnieuw het interview met de voorbeeldleerlingen.

PRAKTIJKVOORBEELD FREINETSCHOOL TRAPPENHUIS GENT

In deze school staan de deuren van de klassen vaak letterlijk open. Zowel leraren als leerlingen zijn gewoon dat externen de lessen bijwonen. Toch kiezen we ervoor om de leerlingen van het vierde leerjaar te informeren dat verschillende externen de les gaan bijwonen. We communiceren wanneer de les plaatsvindt en zijn helder over de achterliggende bedoeling van Lesson Study. Leerlingen mogen weten dat wij, leraren, willen leren van en met elkaar.

In het Trappenhuis staan leraren heel dicht bij hun leerlingen, er worden heel wat gesprekken gevoerd. Toch werd duidelijk dat de voorbereiding van het leerlinginterview een meerwaarde is. We hebben als interviewer de taal van de leerling nodig om ingang te vinden voor een goed gesprek. Het is best uitdagend om in de taal van de leerling toch de informatie te achterhalen die we nodig hebben om hun leren en hun leerervaring te kennen en die te kunnen versterken.

REFLECTIE & DELEN INZICHTEN

In deze fase bespreken we uitgebreid wat de hele Lesson Study-cyclus het team opleverde. We zetten (vak)inhoudelijke insteken vast. We expliciteren geleerde didactische en pedagogische inzichten. De mate van teamwerking en de impact ervan komt aan bod. **We hebben oog voor zowel individuele als collectieve ontwikkeling.**

De mate van samenwerking binnen het lerarenteam kan tijdens de Lesson Study-cyclus een impact hebben op de kwaliteit van de uitvoering. De teamleden betrekken elkaar bewust doorheen het volledige proces.

Van leidinggevendens verwachten we dat ze het Lesson Study-team ruimte geven om hun leerwinsten aan het ruimer lerarenteam te kunnen brengen. Het delen van die inzichten werkt inspirerend. Het kan een aanzet tot verdere professionalisering zijn.

Elke uitgevoerde cyclus zijn wij nóg meer overtuigd van de kracht en diepgang van deze professionaliseringsbenadering. Elke leraar leert op verschillende deelvlakken van het 'leraar-zijn' bij. Leraren melden ons dat ze nadien met een ietwat andere bril hun klaspraktijk induiken. Ze melden dat de dynamiek in het team een duw kreeg. Ze geven mee dat leren in de schoolcultuur meer uitgesproken aandacht krijgt in de werking.

Één deelnemer omschreef Lesson Study als **'It's the way to go'**. Wij kunnen dit vanuit de verschillende Lesson Study-cycli enkel beamen.

PRAKTIJKVOORBEELD LERARENOPLEIDING MALCOLM MOFFAT COLLEGE (ZAMBIA)

De context zorgde ervoor dat de voorbereiding van deze cyclus gebeurde met een kleiner team docenten. Bij de uitvoering ervan werd bewust gekozen om de voltallige docentensectie uit te nodigen. We grepen de kans om Lesson Study bij het volledige team binnen te brengen. De docenten werden niet enkel geïnformeerd over onze specifieke aanpak van Lesson Study. Ze werden meegenomen in het uitgewerkte lesontwerp en kregen een duidelijke taak met betrekking tot de lesobservatie. Alle docenten schoven zo mee aan bij de les, schoven aan bij een studenteninterview en werden actief betrokken bij de nabespreking van de les.

Op die manier zorgden we voor een olievlekprincipe. Hoewel de school sterk inzet op collectief leren, zorgde de benadering, inclusief interview van voorbeeldstudenten, voor een nieuwe dynamiek. In de cultuur van de school waren dergelijke studentengesprekken niet van toepassing. De docenten ervoeren de meerwaarde ervan. De ervaring van die interviews toonde hoe dit de docenten hielp om de eigen lespraktijk te verstevigen.

Dit blijft bij ook bij ons positief nazinderen. De onderlinge openheid én het expliciet kunnen benoemen wat het hen – individueel als docent – oplevert. Je moest erbij zijn om het effect van deze Lesson Study-cyclus te voelen.

ERVARING LESSON STUDY VLAANDEREN

- ✓ Basisonderwijs
- ✓ Secundair onderwijs
- ✓ Buitengewoon onderwijs
- ✓ Hoger onderwijs
- ✓ Vakgebonden
- ✓ Vakoverstijgend
- ✓ Graadoverstijgend
- ✓ Schoolbreed
- ✓ Internationaal

AANBOD LESSON STUDY VLAANDEREN

- ✓ Begeleiding van Lesson Study-cyclus
- ✓ Opleiding tot procesbegeleider Lesson Study
- ✓ Inspiratiesessies & workshops

Verantwoordelijke uitgever:

Steven Mannens in naam van Lesson Study Vlaanderen

Ontwerp: Nele Seminck

Meer info: steven.mannens@lessonstudyvlaanderen

